

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen opettajankoulutushankkeen (1.8.2019-15.4.2020) toimenpiteet ja koontia tuloksista

Väliraportti 31.3.2020

Kansallinen yhteistyö, tiedottaminen & eri tilaisuuudet

- Lokakuussa 2019 julkaistiin raportti, josta tiedotettiin laajasti. Siitä on välitetty tietoa esim. UNESCO kouluverkostolle, professuurin tilaisuudessa loka-marraskuussa 2019, jossa esiteltiin hanketta ja viranomaisille, järjestöille ja muille sidosryhmille.
- Hankkeen tulosten tiedottamisen yhteydessä tuotettiin HY:n viestinnän kanssa yhteistyössä uutinen ja samalla tiedotettiin materiaalivarannosta OPH:n kanssa yhteistyössä. Yle Svenska tarttui aiheeseen ja tuotti lastenohjelmia demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusaiheella Bärtil possu -sarjaan ja julkaisi myös aiheeseen liittyvän artikkelin Är barn för små för demokrati?
- UNESCO professuurin yhteydessä käynnistettiin lokakuussa 2019 GlobEdu tutkimusryhmä globaaliaksvatuksen ja UNESCO koulujen tutkimusta varten. Mukana OPH:n UNESCO ASPnet kouluverkostosta vastaava Paula Mattila. Kartoitin aiempia kyselyjä, kehitin kyselypohjaa ja yhteistyössä olemme viimeistelleet kyselyä. Tarkoitus toteuttaa kysely keväällä 2020.
- OPH:n Demokratia- ja osallisuusfoorumiin 22.10.2019 pyydettiin esitys hankkeesta, jossa se sai kiitosta. Tilaisuudessa lukuisia kontaktiryhmiä (järjestöt, viranomaiset, yhdistykset) ja esim. Erasmus+ tukea tuotiin esille ja siitä kävin keskustelua vastaavan asiantuntijan kanssa.
- Mukana Resilienssi ja väkivaltaistuneet asenteet opetustoimessa -asiantuntijaverkostossa. Tapaaminen helmikuussa 2020 ja keskustelua demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen roolista jatketaan tapaamisessa vastaavien tutkijoiden kanssa keväällä 2020.
- Hankkeen aikana tehtiin yhteistyötä Kieli-, Katsomus- ja kulttuuritietoinen opetus KUPERA - hankkeen kanssa. Esimerkiksi Educassa 2020 Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksella oli oma slottinsa ja esittelyvuoronsa ja esitettä ”Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus Suomessa” materiaalikointineen jaettiin opettajille messuilla.
- Ihmisoikeuskeskukselle lyhyt esitys hankkeesta Arto Kallioniemeltä ja Tuija Kasalta osana suunnittelupäivän ohjelmaa helmikuussa 2020. Tapaamisen jälkeen laadittiin IOK:n Susan Villan kanssa tiivistelmäpohja tilanteesta vaikuttamistyön tueksi.

Vaikuttamistyö

- Opetus- ja kulttuuriministeriötä on aktiivisesti kontaktoitu alkusyksystä 2019 saakka. Kesti 2 kuukautta saada tapaamisaika Hanna Kososen erityisavustajalle Markus Ylimaalle marraskuun lopussa, joka oli kiinnostunut, mutta vaihtoi tehtävää pian tapaamisen jälkeen. Hänen seuraajalleen Eeva Kärkkäiselle välitettiin heti tiedot ja pyydettiin tapaamista. Ylimaa pohti, olisiko Oikeus oppia-tasa-arvon ja laadun kehittämisohjelmaan saatavissa osuus demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukselle, kun jakoon on tulossa 300 miljoonaa, mutta asia ei sittemmin edistynyt. Oikeus oppia -ohjelma on Anderssonin avustajien takana ja opettajankoulutus Kososen takana. Tämä jako tuottaa nähtävästi hallinnollisia haasteita.
- DINO koordinaatioverkoston 26.11.2019 viimeisen tapaamisen jälkeen kävi ilmi, että OKM on ottamassa vastuulleen demokratiaohjelman DIOK osuutta, josta Anna Mikander vastaa, niin tapasin

Anna Mikanderin pian kokouksen jälkeen ja kerroin tilanteesta ja tuloksistamme. Mikander piti tärkeänä, mutta sanoi myös, että OKM:n korkeakouluyksikön puoli pitäisi saada asiaan mukaan (-> eivät voi varhaiskasvatustyksikössä opettajankoulutukselle mitään).

- VANUPO:n laadittiin lausunto korkeakouluverkoston ja Helsingin yliopiston edustajien toimesta demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen vahvistamisen tärkeydestä opettajien peruskoulutuksen osana. Mukana Arton, Tuijan lisäksi Matti Rautiainen ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän puheenjohtaja Kauko Komulainen.
- Sivistysvaliokunnan edustaja Pirkka-Pekka Petelius ehdotti tapaamista toukokuussa 2020.
- Educa messuilla tammikuun lopussa 2020 Li Andersson oli lukuisissa tilaisuuksissa puhumassa ja kävin tervehtimässä häntä ja kerroin, että olemme olleet yhteydessä. Andersson pyysi laittamaan suoraan viestin hänelle henkilökohtaisesti. Laitoin ja hänen erityisavustajansa pyysivät välittämiämme tietoja helmikuussa 2020.
- Uusi tapaaminen järjestyi Anderssonin avustajien toimesta maaliskuuhun 2020. He kuitenkin totesivat, etteivät voi tehdä asialle mitään, sillä korkeakoulupuolen edistäminen tapahtuu Hanna Kososen kautta. Hanna Kososelle ei saatu pyynnöistä huolimatta tapaamisaikaa keväälle 2020. Kärkkäinen oli kiinnostunut ja piti asiaa tärkeänä, mutta jatkotoimista erityisavustajat/opetusneuvos Töytäri eivät voineet mitään luvata, sillä erityisavustuksia ei nyt ole auki. Heille kuitenkin esiteltiin tilanteen kokonaiskuva mahdollisimman monipuolisesti, mitä puolesta tunnissa ehti.

Korkeakouluverkosto & erikoiskurssi

- Tietoja kansallisen korkeakouluverkoston kanssa on vaihdettu ja käyty keskustelua nykytilanteesta ja jatkosta. Eri puolilla on käynnissä samanaikaisia hankkeita, joten esim. demokratiakasvatuksessa tapahtuu paljon Jyväskylässä ja IDMO-hankkeen yhteistyössä Åbo Akademin Vaasan yksikön kanssa.
- Olen välittänyt tietoa verkostolle ja esim. yhdessä laadittiin lausunto VANUPO:n opettajien peruskoulutuksen huomioimisen tärkeydestä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksessa.
- Syksyllä 2019 erityisesti kirjoitettiin hankerunkoa Itä-Suomen yliopiston ja Oulun yliopiston kanssa, sillä he ovat aktiivisesti olleet edistämässä asiaa ja kaikilla on ollut visiona verkkokurssin pohjalta yhteistyön rakentaminen. Ideoita konkretisoitiin loppuvuoden 2019 OKM tapaamista ajatellen.
- Keväällä 2019 saatiin Li Anderssonin erityisavustajien kautta tapaaminen, johon kutsuttiin aktiivisimpia verkoston edustajia, sillä tapaamisaika oli lyhyt. Tapaamiseen järjestettiin etäyhteys Ouluun ja Kokkolaan. Osa ei mitenkään päässyt yrityksistä huolimatta paikalle, mutta edustus oli Helsingistä, Kokkolasta, Oulusta, Raumalta ja Turusta. Muiden kanssa keskusteltiin tiivistelmän sisällöstä. Tiivistelmä laadittiin kuvaamaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen nykytilannetta, haasteita ja ratkaisuja.

Erikoiskurssi Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus opetus- ja kasvatustyössä (5 op)

- Erikoiskurssi siirrettiin Helsingin yliopiston moodlesta kevään ja syksyn 2019 aikana Raumalle, Joensuuhun, Tampereelle, Turkuun, Jyväskylään, Kokkolaan, HAMKiin ja Haaga-Heliaan. Haaga-Heliasta Liisa Vanhanen-Nuutinen välittää tietoa koko ammattikorkeakouluverkostolle (HAMK, JAMK, TAMK, OAMK).
- Välitetty vastaaville henkilöille tiedotus- ja pedagogista tukea sekä päivitettyjä lähde ym. tietoja.

- Itä-Suomen yliopistossa on pilotoitu demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen erikoiskurssi osana opetusohjelmaa ja sekä syksyllä että keväällä tulijoita olisi ollut enemmän, mitä pystytään ottamaan kurssille. Kurssi sai opiskelijoilta kiittävää palautetta.
- Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksella kurssi on ollut osana ja tukena asiantuntijaseminaarissa, joka on pakollinen osa maisterivaiheen valmistuvien opintoja.
- Helsingin yliopistolla erikoiskurssi on tullut osaksi opetusohjelmia moduulin ”Yhdenvertaisuus ja moninaisuus” -alle. Siitä vastaa jatkossa yliopistonlehtori Eero Salmenkivi ja yliopistonlehtori Jari Salminen luennoimassa kurssilla. Kurssia kehitetään syksyllä 2020 kontaktiopetus-verkkoperustaisuus-muotoon. Kurssi on tarjolla vuorottain Koulutus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus -kurssin kanssa, jossa hieman eri painotus.

Muu opetus

- Helsingin yliopistolla koulutettiin ihmisoikeuskasvatuksesta osana Koulutus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus -kurssia, luennoin ja korjasin opiskelijoiden kurssityöt.

Kansainvälinen yhteistyö

- Raoul Wallenberg Institute vierailu 11.9.2019 HY:lla: Valko-Venäläisten delegaatio. HRE and Research in 21st Century: New Partnerships, New Approaches
- Kiinalaisten vierailu 4.9.2019 Ihmisoikeuskeskuksessa: lastensuojelulain uudistus ja haluttiin kuulla koulutuksesta
- Ulkoministeriön ja IOK:n suosituksesta Tuija Kasa osallistui Asia-Europe Foundationin ASEM seminaariin Human Rights Education and Training 4.-7.11.2019. Täällä oli mahdollisuus tavata alan tutkijoita ja asiantuntijoita. Syntyi kontakteja ja tutkijoiden verkosto, jolla suunniteltiin, että tapaamme Padovassa kesäkuussa 2020. Tämä peruuntui koronan vuoksi, mutta etäpalaveri järjestetään kesäkuussa 2020. Critical Human Rights Education Research Networkin perustamiseksi.
 - → Tästä seminaarista tulossa hyvä koonti ja julkaisu myöhemmin. Täällä Seminar Report: <https://www.asef.org/images/docs/Seminar%20Report%20-ASEMHRS19.pdf>
 - ASEM suositukset: <https://www.asef.org/images/docs/ASEMHRS19%20-%20Key%20Messages%20.pdf>
- Vierailu Raoul Wallenberg Instituteen 31.1.2020: Arto Kallioniemi ja Tuija Kasa. Kutsuin mukaan University of South-Eastern Norwayn edustajat apulaisprofessorit ja mukana joukko tutkijoita. Tutkimusyhteistyötä pohdittiin ja Erasmus+ projektin suunnittelua käynnistettiin.
- Erasmus+ hausta: selvitettiin perustaa ja HRE vahvistaminen olisi erinomainen teema. Hanke pohjaa kirjoitin ja yhteistyötä koordinoin helmikuussa 2020, mutta ongelmaksi muodostui, että rahoituksessa on tarkat rajat palkkakustannuksiin, eikä esim. RWI voi osallistua, jos ei palkkoja makseta kokonaan. Myös apulaisprofessoreilla vaikea löytää aikaa projekteille, kun tutkimusaikaa tärkeää varjella. Katsottiin, että tulevaisuudessa yhteinen tutkimusprojekti voisi olla hyvä vaihtoehto.
 - Yksi vaihtoehto saattaisi tulevaisuudessa olla myös nuorempien tutkijoiden/projektiavustajien palkkaaminen Erasmus+ projektiin, jolloin palkkakustannukset eivät olisi niin korkeat, mutta haasteena saattaa olla varsinkin RWI:ssa riittävän aihepiirin tuntemuksen omaavien henkilöiden löytäminen, jotta asiantuntemus välittyy. Täydennyskoulutusmuotoisenakin vanhempien tutkijoiden panos olisi todella tärkeä, mutta ruotsissa ja norjassa palkkakustannukset korkeat. Yksi vaihtoehto hakea kumppaneita myös muista maista tulevaisuudessa.

- Muita kyselyitä kv toimijoilta: OPH:n Kristina Kaihari pyytänyt Englantilaiselle tutkijalle tiivistelmää ja Turkin valtio oli kiinnostunut Suomen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen toimista, joten välitettiin heille tietoja. OPH:lle hankkeessa koostettu esite hyödyllinen juuri näitä tiedusteluja ajatellen. Fulbright Scholar Maedeh Pourrabi tutkii Suomessa globaalikasvatusta ja hän oli kiinnostunut ihmisoikeuskasvatuksen tilanteesta, joten hänelle välitin tietoja asiasta.
- RWI:lta kysely yhteistyöhön sekä EU rahahakuun, mutta aikataulu oli joulukuussa niin tiukka ettemme ehtineet mukaan, ja nyt viimeisenä keskustelemme huhtikuun alussa HRE yhteistyöstä lisää.

Hankkeen muut tavoitteet: esite, oppimateriaali ja hankehakemukset

- Rahoitusten hakemisesta laadittiin yhteenveto loppuvuodesta 2020 (ks. erillinen liite rahoitusvaihtoehtoista EU/Erasmus/STN jne.). Eri rahoituskanavia kartoitettiin syksystä alkaen ja todettiin, että tutkimusapurahat keskimäärin (Suomen Akatemia, STN strateginen tutkimus, muut) ovat liian kilpailtuja, jotta ihmisoikeuskasvatus toistaiseksi voisi niissä menestyä. On toki mahdollista tulevaisuudessa vahvistaa ja kehittää tutkimusta, mutta rahojen hakeminen on todella työlästä ja siihen nähden ei kannatettavaa, sillä mahdollisuudet niiden saamiselle ovat niin pienet. Hankkeen aikana on kuitenkin vahvistettu tutkimusyhteistyölle perustaa: esim. tutkijatohtori Anniina Leiviskä ja yliopistonlehtori Eero Salmenkivi ovat kiinnostuneet aiheen vahvistamisesta, joten yhdessä voisi mahdollisesti tulevaisuudessa miettiä rahoituksia.
- Kun Erasmus+ hakemusta lähdettiin edistämään, niin emme pystyneet vastaamaan enää OPH:n täydennyskoulutushakuun. Pyysimme verkoston muita jäseniä katsomaan, josko joku pystyisi, Turussa asiaa selvitettiin, mutta siellä ei pystytty organisoimaan niin lyhyellä ajalla täydennyskoulutuskokonaisuutta.
- Esitettä laadittiin loppuvuodesta 2019 keskustelujen pohjalta (esim. Kepa, OPH, Opinkirjo, viranomaiset), jotta esitteeseen tulee varmasti viimeisimmät tiedot. Esite julkaistiin kolmikielisenä hankkeen verkkosivuilla tammikuussa 2020 ja se jaettiin sidosryhmille. Hankkeen sivuille tehtiin oma Materiaalit ja julkaisut osio, josta tulokset löytyvät kootusti:
<https://www.helsinki.fi/fi/projektit/ihmisoikeudet-demokratia-arvot-ja-dialogi-kasvatuksessa/materiaalit-ja-julkaisut>
 - Esitettä jaettu IOK:n toimesta valtionhallintoon ja myös OPH ottanut käyttöön. Kaiharilla englanninkielinen esite tuli tarpeeseen, kun hänelle tulee paljon tiedusteluja tilanteesta.

Elektroninen oppimateriaali perus- ja ihmisoikeuksista opetus- ja kasvatusalalla

- Oikeusasiamiehen kanslian kanssa yhteistyössä tuotettu ”Perus- ja ihmisoikeudet opetus- ja kasvatusalalla: Pedagoginen ja oikeudellinen opas alan opiskelijoille ja asiantuntijoille” julkaistaan huhtikuussa 2020. Materiaalia on kirjoitettu tammikuusta 2020 alkaen ja se kattaa 10 teemaa yhdistäen kanteluita, ratkaisuja ja oppilaitosten arkea ja pedagogiikkaa. Opas menee käyttöön pakolliselle kurssille ja korkeakouluverkostossa sitä on kyselyä. Se on herättänyt laajaa mielenkiintoa.
- Tiedotus toteutetaan huhtikuun 2 viimeisellä viikolla suomeksi ja ruotsiksi. Myös englanninkielinen tiedote laaditaan. Englanninkielistäkin esitettä pyydetty jo esim. OPH:sta
- Materiaalin julkaisu: Opetushallituksen sivuille kootulla materiaalivarannossa Demokratia, ihmisoikeudet ja osallisuus sekä Dialogikasvatus.fi -portaaliin. Materiaali ja muut julkaisut kootaan myös Ihmisoikeuskeskuksen koulutus -sivuille, jotta kaikki julkaisut jäävät pysyvien tahojen sivuille

(ei pelkästään hankkeen sivuille, missä ne voivat ajansaatossa hävitä). Opas julkaistaan myös Heldassa (pysyvä arkisto ja nettisivu tätäkin kautta).

Tutkimuksen vahvistaminen

- Tapasimme Human Rights Education Review artikkelin kirjoittamisesta suunnittelupalaverissa elokuussa 2019 Arton, Tuijan, Matti Rautiaisen ja Mia Malaman kesken. Artikkelin osioita on työstetty vuoden mittaan. Tuija teki sisällönanalyysin valmiiksi (n=297) alkuvuodesta 2020, sitä tarkasteltu Mia Malaman kanssa ja teorian työstö aloitetaan huhtikuun alussa 2020.
- Koska hankkeelle tuli lisääaikaa kesälle, siirrettiin tutkimusosuus toiko-heinäkuuhun. Tänä aikana kirjoitetaan artikkelia ihmisoikeuskasvatuksen tilanteesta sekä globaalikasvatusartikkelia UNESCO kouluista Suomessa.
- UNESCO koulututkimuskyselyn Global Citizenship Education and UNESCO ASPnet Schools in Finland osaksi on laadittu demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen toetutumiseen liittyviä spesifejä kysymyksiä.
- Osallistuin Suomen Akatemian ja STN:n rahoitusinfoihin, mutta niissä ilmeni, miten isoja töitä hakemusten tekeminen on ja toisaalta miten kilpailtuja ja jo olemassa olevaa tutkimusta olisi hyvä olla, kun näitä lähtee hakemaan. Tällä hetkellä tutkimusresurssit varsinkin ihmisoikeuskasvatukseen ovat niin vähäiset, että päätettiin keskittyä EU/valtionavustuksiin, jotka voisivat tukea kehitystyötä. Tutkimusyhteistyöstä kuitenkin on käyty keskustelua eri toimijoiden kanssa.
- Raoul Wallenberg Institutessa keskusteltiin University of South Eastern Norwayn apulaisprofessorien kanssa, että tällä porukalla voisi hyvinkin hakea esim. NordForsk rahaa tulevaisuudessa. Kerroimme, ettemme toistaiseksi Helsingissä pysty olemaan siitä vetovastuussa, mutta mielellämme mukana.
- Jean Monnet verkosto hakemukseen osallistuttiin – kyseessä verkosto, joka organisoi seminaareja eri puolilla Eurooppaa. Tänä vuonna aiheet olivat lähellä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta
- Väitöskirjaprojektiini liittyvänä lupaavana yhteistyöverkostona Critical Human Rights Education Research Network, jossa mukana tutkijat Norjasta, Sveitsistä, Italiasta, Itävallasta ja Islannista.